

SÂRIYE b. ZÜNEYM

(سارية بن زينيم)

Sâriye b. Züneym b. Abdillâh ed-Düelî
(ö. 30/650-51)

Hz. Ömer'in kumandanlarından.

Kinâneoğulları'nın Düil koluna mensup olduğu için Düil (Dilî, Düelî) nisbesiyle anılır. Câhiliye döneminde kabilesinden bir süre uzaklaştırılan Sâriye'nin başka kabilelere baskın düzenleyerek ve hırsızlık yaparak hayatını sürdürdüğü belirtilir. Çok cesur ve çevik olduğu kadar iyi bir binici olduğu, bir atlıyı geçecek kadar süratli koştuğu rivayet edilir (İbn Hacer, III, 5; Bedrân, VI, 45). Aynı zamanda şair olan ve kasideleri dillerde dolaşan Sâriye'nin İslâm'a girmeden önce Hz. Peygamber'i hicveden bazı şiirlerinin bulunduğu kaydedilmektedir.

Sâriye'nin ne zaman müslüman olduğu konusunda kaynaklarda açık bilgi bulunmamaktadır. Ancak onun senetü'l-vüfûd'da (9/630-31) kabilesiyle birlikte İslâmiyet'i benimsediği kabul edilebilir. Çünkü bu yıl onun kabilesinden bir heyet Resûl-i Ekrem'e gelerek müslüman oldu ve Medine'den ayrılmadan önce kendileri ve kabilelerinin diğer mensupları için Resûlullah'tan eman talebinde bulundu. Hz. Peygamber, Sâriye'nin yeğeni olup Bedir'de öldürülen müşrikler için mersiyeler düzenleyen Enes b. Ebû Ünâs b. Züneym (veya kardeşi Esîd b. Ebû Ünâs) hariç herkese eman verdi. Enes'in durumuna üzülen Sâriye onunla görüşüp Resûlullah'a giderek af dilemesini istedi, Enes de Resûl-i Ekrem'in huzuruna çıkarak af dileyince Resûl-i Ekrem onu affetti. Ancak Enes'in Hz. Peygamber'in huzuruna amcası Sâriye ile birlikte gittiği rivayeti (Bedrân, VI, 45) kaynakların büyük bir kısmı tarafından teyit edilmemektedir. Ayrıca Sâriye'nin Resûl-i Ekrem'i görüp görmediği hususu ihtilâfıdır. Başta İbn Sa'd olmak üzere bazı tabakat kitaplarında Sâriye'nin ismi yer almaz. İbnü'l-Esîr, İbn Hacer el-Askalânî ve İbn Düreyd Sâriye'yi sahâbî kabul eder. İbn Hibbân onu tâbiinden sayarken Merzûbânî, Sâriye'yi Resûl-i Ekrem ile aynı dönemde yaşadığı halde kendisini bizzat göremeyen muhadramûn grubuna dahil eder (farklı görüşler için bk. İbn Hacer, III, 4-5).

Sâriye b. Züneym'in Resûlullah'tan sonraki dönemde adı Hz. Ömer zamanında katılmış olduğu İran fetihleri dolayısıyla geçer. Hz. Ömer, Sâriye'ye Ebû Mûsâ el-Eş'a-

rî, Süheyl b. Adî, Ahnef b. Kays, Mücâşi b. Mes'ûd ve Osman b. Ebû'l-Âs ile birlikte sancak vererek İran cephesine gönderdi. Nihâvend zaferinden sonra Fesâ ve Darabirc'd'in fethiyle görevlendirilen Sâriye 23 (643-44) yılında büyük bir düşman ordusuyla karşılaştı. Çarpışmalar esnasında yenilgiye uğramak üzere iken, "Yâ Sâriye, el-cebel, el-cebell" (Sâriye, dağa çekil dağa) diye bir ses duyunca askerlerini vadiden dağa çekti. Bu olayın Nihâvend'de meydana geldiğine dair rivayetler de vardır (Önkal, III/6 [2005], s. 14). Böylece Sâriye ve beraberindekiler sırtlarını dağa vermek suretiyle yaptıkları çarpışmada düşmanı mağlûp ederek çok miktarda ganimet elde ettiler. Savaştan yaklaşık bir ay sonra Sâriye'nin gönderdiği müjdecinin Medine'ye ulaştığı ve savaş esnasında Hz. Ömer'in "Sâriye, dağa çekil dağa" sözünü duyuş dağa çekilerek yenilgiden kurtulduklarını bildirdiği, Medine halkının Hz. Ömer'in hutbedeki sözünün mânasını bu açıklama üzerine anladığı nakledilmektedir (Taberî, IV, 179; İbnü'l-Esîr, II, 381). Klasik kaynaklarda yer alan bu rivayet birçok araştırmacı tarafından çeşitli açılardan tartışılmıştır (Abbas Mahmûd el-Akkâd, s. 31-32; Önkal, III/6 [2005], s. 39-49). Sâriye'nin zaferin ardından ganimetler arasından ayırdığı bir mücevher sandığını Hz. Ömer'e bir müjdeciyile birlikte gönderdiği (Taberî, IV, 178-179) veya zafer haberini bizzat kendisinin götürdüğü (İbn Kesîr, VII, 131) rivayet edilmektedir. Fesâ ve Darabirc'd'in fethini gerçekleştiren Sâriye'nin İsfahan'ı da ele geçirdiğine dair rivayetler bazı kaynaklarda yer alırsa da (Zehebî, II, 326; İbn Hacer, III, 6; Bedrân, VI, 48) İsfahan'ın fethinin Ebû Mûsâ el-Eş'arî kumandasındaki ordular tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir (Belâzürî, s. 436-437).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzî*, II, 616, 781-788; Belâzürî, *Fütûh* (nşr. Abdullah Enfs et-Tabbâ' - Ömer Enfs et-Tabbâ'), Beyrut 1407/1987, s. 436-437; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), IV, 94, 178-179; İbn Düreyd, *el-İştîkâk*, s. 175; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, IV, 503; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), I, 108, 147; II, 306, 381; İbn Seyyidünnâs, *Minehu'l-midah* (nşr. İffet Visâl Hamza), Dimaşk 1407/1987, s. 118-119; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm: 'Ahdü'l-Hulefâ'ir-râşidîn*, s. 249, 326; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 131; İbn Hacer, *el-İşâbe* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd v.dğr.), Beyrut 1415/1995, I, 230, 271; III, 4-6; Bedrân, *Tehzîbü Târîhi Dimaşk*, VI, 45-48; Abbas Mahmûd el-Akkâd, *'Abkariyyetü 'Ömer*, Kahire 1367/1948, s. 31-32; Ahmet Önkal, "Sâriye Olayı Üzerine Bir Rivayet Araştırması", *İSTEM: İslâm, San'at, Tarih, Edebiyat ve Müsikisi Dergisi*, III/6, Konya 2005, s. 9-49.

SARNIÇ

Yağmur suyunu biriktirmek veya temiz su saklamak için kullanılan depo.

Sarnıç kelimesi, "su depolamak üzere yapılmış üstü kapalı veya açık havuz" anlamındaki Arapça *sıhrîc*den (çoğulu *sahâric*) gelmektedir. İran'da üstü kubbe örtülü ve havalandırma bacalı sarnıçlara *âb-anbâr* denilmektedir. Yazların kurak geçtiği Ortadoğu'da Fırat, Dicle ve Nil gibi suyu bol nehirlerin kenarında kurulmuş olsa da hemen her yerleşim biriminde dinlenmiş temiz su saklamak için sarnıçlara ihtiyaç duyulmuştur. Daha çok yüksek yerlere yapılan kalelerde ve bir kısmı çöllerden geçen kervan yollarında su depolamanın hayatî önemi bulunmaktadır. Şehir ve kalelerde nüfusa göre bazan çok sayıda, bazan sayıca az fakat hacmi büyük sarnıçlar yapılmıştır. Eski Ortadoğu şehirlerinin sarnıçları sayesinde varlıklarını sürdürdükleri söylenebilir. Devamlı güneş altında kalması suyun çabuk bozulmasına yol açtığı için genellikle sarnıçların üzeri kapalıdır veya yer altına yapılmıştır. Eski Ahid'de çöllerde (II. Tarihler, 26/10) ve şehirlerde (Nehemya, 9/25) mevcut sarnıçlardan ve bunların temizliğiyle ilgili hükümlerden (Levililer, 11/36) söz edilir. Ayrıca İsrâiloğulları'nın Rabb'in yolundan sapması diri suların kaynağını bırakıp su tutmayan sarnıçlar kazmaya benzetilir (Yeremya, 2/13); yine aynı bölümün 38. babında suyu çekilmiş, dibi çamurlu sarnıca atılan Peygamber Yeremya'nın Ebed-Melek tarafından nasıl kurtarıldığı anlatılır (6-13).

Sarnıçlar genellikle su depolamak üzere kazılan çukurun duvarları taş veya tuğlayla örülerek ve Horasan harcı gibi su geçirmez bir sıvayla yalıtılarak yahut tamamı kayalara oyularak yapıldı. Milâttan önce I. binyıldan itibaren bu ikinci tip sarnıçlar yaygın hale gelmiştir. En eski örneklerden biri olan ve Karataş-Semayük kazılarında ortaya çıkarılan milâttan önce III. binyıla ait 7 m. derinliğinde, 4 m. çapındaki sarnıcın dibi kille yalıtılmış, duvarları taşlarla örülmüştür. Nabatîler'in başşehri Petra'nın karmaşık bir sulama sistemi vardı ve etrafındaki kayalık dağlara oyulan çok sayıda sarnıcın yerli gizli tutulmuştu. Su mimarisinin en muhteşem yapılarını inşa eden Romalılar kemerlerle taşıdıkları suyu toplama havuzlarında biriktiriyor, oradan kanal ve künklerle şehre dağıtıyordu. Bizanslılar bu sistemi daha da geliştirmişler ve kemerlerle dışarıdan su getirerek -sık

158